

ਪਸਾਹ

(26:17-29)

ਕਾਲਕ੍ਰਮ ਭਾਵੇਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਜਾਹਿਰ ਤੌਰ ਤੇ ਪਸਾਹ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਵੀਰਵਾਰ ਦੇ ਦਿਨ ਹੀ ਹੋਈਆਂ (26: 17-19)। ਪਸਾਹ ਦਾ ਮਨਾਇਆ ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਭੋਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਉਸੇ ਸ਼ਾਮ ਹੋਏ। ਦਿਨ ਦੀ ਯਹੂਦੀ ਗਣਨਾ ਦੇ ਢੰਗ ਨਾਲ (6:00 ਸ਼ਾਮ ਤੋਂ 6:00 ਸ਼ਾਮ) ਇਹ ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ ਦਾ ਦਿਨ ਸੀ (26:20-29)।

ਤਿਆਰੀ (26:17-19)

¹⁷ਪਤੀਰੀ ਰੋਟੀ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਚੇਲਿਆਂ ਨੇ ਯਿਸੂ ਕੋਲ ਆਣ ਕੇ ਆਖਿਆ, ਤੂੰ ਕਿੱਥੇ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਖਾਣ ਲਈ ਪਸਾਹ ਤਿਆਰ ਕਰੀਏ? ¹⁸ਤਾਂ ਉਹ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਫਲਾਣੇ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਉਹ ਨੂੰ ਕਰੋ ਭਈ ਗੁਰੂ ਆਖਦਾ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਵੇਲਾ ਨੇੜੇ ਆ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਘਰ ਪਸਾਹ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਕਰਾਂਗਾ। ¹⁹ਚੇਲਿਆਂ ਨੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਿਸੂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪਸਾਹ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ।

ਆਇਤ 17. ਪਸਾਹ ਖੁਦਾ ਦੇ ਇਸਰਾਏਲੀਆਂ ਦੇ ਮਿਸਰ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਵਿੱਚੋਂ ਛੁਡਾਉਣ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਯਹੂਦੀ ਜਸ਼ਨ ਸੀ। ਮਿਸਰ ਵਿਚ ਪਲੋਠਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵੇਲੇ ਖੁਦਾ ਇਸਰਾਏਲੀਆਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਉੱਤੋਂ ਦੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸੇਰੂਆਂ ਤੇ ਲੇਲੇ ਦਾ ਲਹੂ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ‘ਉੱਤੋਂ ਦੀ ਲੰਘ’ ਗਿਆ (ਕੂਚ 12: 13, 23, 27)। ਪਸਾਹ ਇਕ ਰਾਤ ਦੀ ਘਟਨਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਸਤ ਦਿਨਾਂ ਤਕ ਪਤੀਰੀ ਰੋਟੀ ਖਾਧੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ‘ਪਤੀਰੀ ਰੋਟੀ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ’ ਨਾਮ ਇਸ ਪੂਰੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ (ਕੂਚ 12: 15-20; ਲੇਵੀਆਂ ਦੀ ਪੋਥੀ 23: 4-8; ਗਿਣਤੀ 28: 16-25; ਵਿਵਸਥਾਸਾਰ 16: 1-8)। ਪਸਾਹ ਪਤੀਰੀ ਰੋਟੀ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਖਾਧਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ‘ਪਤੀਰੀ ਰੋਟੀ’ ਅਤੇ ‘ਪਸਾਹ’ ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਥਾਂ ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਸੀ (ਮਰਕੁਸ 14: 1, 12; ਲੂਕਾ 22: 7)।

ਪਸਾਹ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰਿਕ ਜਸ਼ਨ ਯਹੂਦੀਆਂ ਦੇ ਅਥੀਬ ਜਾਂ ਨਿਸਾਨ ਦੀ ਚੌਦਾਂ ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਪਸਾਹ ਦਾ ਲੇਲਾ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਦਿਨ ਚੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਲੇਲਾ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਚੌਦਵੇਂ ਦਿਨ ਤਕ ਘਰ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਬਲੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ (ਕੂਚ 12: 2-6)। ਇਸ ਨੂੰ ‘ਘੁਸਮੁਸੇ’ ਵਿਚ ਕੱਟਿਆ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਅਜਿਹਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮੂਲ ਅਰਥ ਹੈ ‘ਦੋ ਸ਼ਾਮਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ।’ ਦੀ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਸੂਰਜ ਡੁੱਬਣ ਅਤੇ ਹਨੇਰੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੈ।

ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪਸਾਹ ਦੇ ਲੇਲੇ ਨੌਵੇਂ ਅਤੇ ਗਿਆਰਵੇਂ ਘੰਟੇ (3:00 ਵਜੇ ਅਤੇ 5:00 ਵਜੇ) ਵਿਚਕਾਰ ਕੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।¹ ਤਿਉਹਾਰ ਲਈ ਯਹੂਸਲਮ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੁਸਾਫਿਰ ਆਉਂਦੇ ਸਨ

ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਹੈਕਲ ਵਿਚ ਪਸਾਹ ਦੇ ਲੇਲਿਆਂ ਦਾ ਕੱਟਿਆ ਜਾਣਾ ਤਿੰਨ ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਸ਼ਿਫ਼ਟਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੱਲ ਲਾਹੁਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੰਧਾਂ ਤੇ ਲੱਗੀਆਂ ਮੇਖਾਂ ਜਾਂ ਖੰਭਿਆਂ ਤੇ ਟੰਗ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਯਾਜਕ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਖਲੋ ਕੇ ਲੇਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢੇ ਗਏ ਲਹੂ ਦੇ ਪਿਆਲੇ ਭਰ ਕੇ ਅੱਗੇ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਵੇਦੀ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨੇੜੇ ਵਾਲਾ ਯਾਜਕ ਵੇਦੀ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਉਸ ਲਹੂ ਨੂੰ ਡੋਲ੍ਹ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਲੋਕ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਕੁਰਬਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਵੰਡਾ ਕੇ ਯਾਜਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਦੀ ਤੇ ਸਾੜ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਬਚੇ ਹੋਏ ਲੇਲੇ ਨੂੰ ਘਰ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਮਾਸ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਤੰਦੂਰ ਵਿਚ ਲੱਕੜ ਦੀ ਸੀਖ ਤੇ ਭੁੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਪਸਾਹ ਦੇ ਭੋਜ ਵਿਚ ਖਾਧਾ ਜਾਂਦਾ।¹²

ਆਇਤ 18. ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਕਿ ਉਹ ਪਸਾਹ ਕਿੱਥੇ ਮਨਾਉਣ, ਯਿਸੂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਯਰੂਸ਼ਲਮ ਵਿਚ ਫਲਾਣੇ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦਾ ਘੜਾ ਚੁੱਕੀ ਲਿਜਾਂਦੇ ਵੇਖਣਾ ਸੀ (ਮਰਕੁਸ 14: 13; ਲੂਕਾ 22: 10)। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਪਛਾਣ ਲੈਣਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਣੀ ਲਿਜਾਣ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮਾ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਚੇਲਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਗਰ ਮਗਰ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋਹਰਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਸੀ।

ਸੰਦੇਸ਼ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਭਾਗ ‘ਮੇਰਾ ਵੇਲਾ ਨੇੜੇ ਆ ਗਿਆ’ ਯਿਸੂ ਦੀ ਨੇੜੇ ਆ ਰਹੀ ਮੌਤ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਸੀ। ਪਸਾਹ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਵੀਰਵਾਰ ਨੂੰ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਯਿਸੂ ਨੇ ਸਲੀਬ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਇੰਜੀਲ ਦੇ ਯੂਹੰਨਾ ਦੇ ਵਿਰਤਾਂਤ ਵਿਚ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਭਾਸ਼ਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ‘ਵੇਲਾ’ (*Kairos*) ਦੀ ਥਾਂ ਯੂਹੰਨਾ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ‘ਘੜੀ’ (*hora*) ਹੈ (ਯੂਹੰਨਾ 2: 4; 7: 30; 8: 20; 12: 23; 13: 1; 17: 1; ਵੇਖੋ ਮੱਤੀ 26: 45)।

ਸੰਦੇਸ਼ ਦਾ ਦੂਜਾ ਭਾਗ ਸੀ, ‘ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਘਰ ਪਸਾਹ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਕਰਾਂਗਾ।’ ਚੇਲਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਆਦਮੀ ਤੋਂ ਪੁੱਛਣਾ ਸੀ, ‘ਉਹ ਉਤਾਰੇ ਦਾ ਥਾਂ ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਸਣੇ ਪਸਾਹ ਖਾਂਵਾਂ?’ (ਲੂਕਾ 22: 11), ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ‘ਇਕ ਵੱਡਾ ਚੁਬਾਰਾ ਫਰਸ਼ ਵਿਛਿਆ ਹੋਇਆ’ ਵਿਖਾਇਆ ਜਾਣਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਸਾਹ ਦਾ ਭੋਜ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਸੀ (ਲੂਕਾ 22: 12)। ਯਰੂਸ਼ਲਮ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਦੂਜੇ ਯਹੂਦੀ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਪਸਾਹ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਆਪਣਾ ਵਾਧੂ ਥਾਂ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਯਿਸੂ ਦਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਹਿਣਾ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਦਮੀ ਕੋਈ ਚੇਲਾ ਹੀ ਸੀ।

ਆਇਤ 19. ਚੇਲਿਆਂ ਨੇ ਜਦ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਗੱਲ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਉਵੇਂ ਹੀ ਮਿਲਿਆ ਜਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਤੱਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਸਾਹ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ। ਲੇਲਾ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਭੁੰਨਣ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਫੇਰ ਚੇਲਿਆਂ ਨੇ ਅਖਮੀਰੀ ਰੋਟੀ, ਦਾਖਰਸ, ਕੋੜੀ ਭਾਜੀ ਅਤੇ ਸਰੋਸੇਤ (ਫਲ ਅਤੇ ਕੁੱਟੀ ਹੋਈ ਗਿਰੀ ਦੀ ਚਟਨੀ) ਵੀ ਖਰੀਦਣੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਫੜਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਐਲਾਨ (26:20-25)

²⁰ਜਾਂ ਸੰਝ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਹ ਬਾਰਾਂ ਚੇਲਿਆਂ ਸਣੇ ਬੈਠਾ ਖਾਂਦਾ ਸੀ। ²¹ਅਰ ਜਦ ਉਹ ਖਾ ਰਹੇ ਸਨ ਉਹ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੱਚ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਮੈਨੂੰ ਫੜਵਾਏਗਾ। ²²ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹੋਏ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਉਹਨੂੰ ਆਖਣ ਲੱਗਾ, ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਕੀ ਉਹ ਮੈਂ ਹਾਂ? ²³ਉਹ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਹਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕਟੋਰੇ ਵਿਚ ਹੱਥ ਪਾਇਆ ਹੈ ਉਹੋ ਮੈਨੂੰ ਫੜਵਾਏਗਾ। ²⁴ਮਨੁੱਖ

ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਤਾਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਪਰ ਹਾਇ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਉੱਤੇ ਜਿਹ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਫੜਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ! ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਲਈ ਭਲਾ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਉਹ ਨਿੱਜ ਜੰਮਦਾ।²⁵ ਤਦ ਯਹੂਦਾ ਜਿਹ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਫੜਵਾਇਆ ਅੱਗੋਂ ਬੋਲਿਆ, ਸੁਆਮੀ ਜੀ, ਕੀ ਉਹ ਮੈਂ ਹਾਂ? ਓਸ ਉਹ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ਤੈਂ ਆਪੇ ਆਖ ਦਿੱਤਾ।

ਆਇਤ 20. 26:20-25 ਵਾਲੀ ਇਸ ਗੱਲਬਾਤ ਨੂੰ ਸੰਝ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਯਿਸੂ ਬਾਰਾਂ ਚੇਲਿਆਂ ਸਣੇ ਪਸਾਹ ਦਾ ਭੋਜਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਮੰਡੀ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਹਲੀਮੀ ਦਾ ਸਬਕ ਦੇਣ ਲਈ ਯਹੂਦਾ ਸਣੇ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਪੈਣ ਧੋ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ (ਯੂਹੰਨਾ 13:3-11)।³ ਉਸ ਵਕਤ ਦੀ ਰੀਤ ਨੂੰ ਮੰਨਦਿਆਂ ਪ੍ਰਭੂ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਰਸੂਲ ਮੇਜ਼ ਤੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠੇ ਹੋਣਗੇ, ਜਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਭੋਜ ਦੀ ਲੀਓਨਾਡੋ ਦਾ ਵਿੰਸੀ ਦੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਤਸਵੀਰ ਵਿਚ ਵਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਉਹ ਛੋਟੀ ਚੌਂਕੀ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਲੱਗੇ ਸਿਰ੍ਹਾਣਿਆਂ ਉੱਤੇ ਬੁਕੇ (*anakeimai*) ਹੋਣਗੇ।

ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਪਸਾਹ ਦਾ ਮਨਾਇਆ ਜਾਣਾ ਖਲੋ ਕੇ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਯਹੋਵਾਹ ਨੇ ਇਸਰਾਏਲੀਆਂ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ‘‘ਆਪਣੇ ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਜੁੱਤੀ ਪੈਰੀ ਪਾ ਕੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਲਾਠੀ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਖਾਣਾ’’ (ਕੂਚ 12:11)। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਖੁਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਕੂਚ ਵਿਚ ਮਿਸਰ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਦਵੇਗਾ, ਇਹ ਮੁਦਰਾ ਬਣਾਉਣੀ ਸੀ। ਪਰ ਯਿਸੂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਪਸਾਹ ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਬੁੱਕੇ ਹੋਏ ਖਾਧਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਯੂਨਾਨੀ ਅਤੇ ਰੋਮੀ ਸਭਿਆਤਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਯਹੂਦੀ ਲੋਕ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ *triclinium* ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਬੰਧ U ਦੇ ਅਕਾਰ ਵਾਲੇ ਗੱਦੇਦਾਰ ਪਲੰਗ ਨੂੰ ਵਿਖਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਕਿਨਾਰੇ ਕਮਰੇ ਤਕ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਵਿਚਕਾਰ ਇਕ ਛੋਟੀ ਮੇਜ਼ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਮਹਿਮਾਨ ਇਕ ਪਾਸੇ ਜਾਂ ਢਿੱਡ ਭਾਰ ਬੁਕੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਮੇਜ਼ ਤੋਂ ਪਰੇ ਰਹਿਣ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਖੱਬੀ ਬਾਂਹ ਦੀ ਟੇਕ ਲਾ ਕੇ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਖਾਂਦੇ ਸਨ। ਮੇਜ਼ਬਾਨ ਵਿਚਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਉਸ ਦੇ ਸੱਜੇ ਅਤੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇੱਥੇ ਯਿਸੂ ਨੇ ਮੇਜ਼ਬਾਨ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪਿਆਰਾ ਚੇਲਾ ਯੂਹੰਨਾ ਉਸ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਸੀ। ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਤੋਂ *triclinium* ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ ਜਿਹੜੀ 79 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਵੇਸੁਵਿਯੁਸ ਪਹਾੜ ਵਿਚ ਫਟਣ ਵਾਲੇ ਜਵਾਲਾਮੁੱਖੀ ਦੀ ਰਾਖ ਵਿਚ ਰੱਖੀ ਗਈ, ਪੌਪੋ ਵਿਚ ਮਿਲੀ ਹੈ।

ਪਹਿਲੀ ਸਦੀ ਤਕ ਯਹੂਦੀ ਲੋਕ ਪਸਾਹ ਦੇ ਭੋਜ ਵਿਚ ‘‘ਸੇਵਾ ਦੀ ਤਰਤੀਬ’’ (*seder*) ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਸਨ।⁴ ਤਰਕ ਦੇਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦਾਖਰਸ ਦਾ ਇਕ ਪਿਆਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਕੌੜੀ ਭਾਜੀ ਅਤੇ ਅਖਮੀਰੀ ਰੋਟੀ ਵਾਲਾ ਹਿੱਸਾ ਖਾਧਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।⁵ ਫਿਰ ਦਾਖ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਿਆਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਕੂਚ 12:26 ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹੋਏ ਕੋਈ ਇਕ ਪੁੱਤਰ ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਪਸਾਹ ਦੇ ਭੋਜ ਦਾ ਅਰਥ ਪੁੱਛਦਾ। ਪਿਤਾ ਮਿਸਰ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਅਤੇ ਕੂਚ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਇਵੇਂ ਦਸਦਾ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕਹਾਣੀ ਹੋਵੇ (ਕੂਚ 13:8)। ਹਲੇਲ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਭਾਗ (ਜ਼ਬੂਰ 113; 114), ਖਾਧਾ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਦਾਖ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪਿਆਲਾ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਫਿਰ ਪਸਕਲ ਦਾ ਲੇਲਾ⁶ ਅਤੇ ਪਤੀਰੀ ਜਾਂ ਅਖਮੀਰੀ ਰੋਟੀ ਖਾਧੀ ਜਾਂਦੀ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦਾਖ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਿਆਲਾ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਹਲੇਲ ਦਾ ਦੂਜਾ ਭਾਗ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ (ਜ਼ਬੂਰ 115-118)।

ਆਇਤ 21. ਖਾਣੇ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਯਿਸੂ ਨੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜਵਾਏਗਾ। ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੰਨਾਂ ਤੇ ਯਕੀਨ ਨਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਹ ਬੱਟ ਉਂਗਲ ਚੁੱਕਣ ਲੱਗੇ। ਲੂਕਾ ਮੁਤਾਬਿਕ ‘‘ਉਹ ਆਪੋ ਵਿਚ ਇਹ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ ਭਈ ਅਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਕੰਮ

ਕਰੇਗਾ'' (ਲੂਕਾ 22:23)।

ਆਇਤ 22. ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਫੜਵਾਉਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਲਗਭਗ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਚੇਲਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਉਹ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹੋਏ (ਵੇਖੋ 17:23; 18:31)। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਯਿਸੂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗਾ, '‘ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਕੀ ਉਹ ਮੈਂ ਹਾਂ?’’ ਸਵਾਲ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ('‘ਸਚਮੁਚ, ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਉਹ ਮੈਂ ਹੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ?’’), ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਜਵਾਬ ਦੀ ਉਮੀਦ ਸੀ।

ਆਇਤ 23. ਯਿਸੂ ਨੇ ਕਿਹਾ, '‘ਜਿਹਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕਟੋਰੇ ਵਿਚ ਹੱਥ ਪਾਇਆ ਹੈ ਉਹੋ ਮੈਨੂੰ ਫੜਵਾਏਗਾ।’’ ਇਹ ਪਤੀਰੀ ਰੋਟੀ ਦੀ ਬੁਰਕੀ ਲੈਣ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚਟਨੀ ਵਿਚ ਲਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।’ ਉਸ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕੋ ਥਾਲੀ ਵਿਚ ਖਾਣਾ ਦੋਸਤੀ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਣ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਖਾਣਾ ਖਾ ਕੇ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਇਹ ਆਖ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ '‘ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਵਾਂਗਾ।’’ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਯਹੂਦਾ ਨੇ ਯਿਸੂ ਦੇ ਨਾਲ ਖਾਧਾ, ਬਲਕਿ ਉਹ ਦੀ ਥਾਲੀ ਵਿਚ ਖਾਧਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਫੜਵਾਉਣ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਕਲੰਕਿਤ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਜ਼ਬੂਰ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਵਿਰਲਾਪ ਕੀਤਾ ਹੈ, '‘ਮੇਰਾ ਬੇਲੀ ਜਿਹਦੇ ਉੱਤੇ ਮੇਰਾ ਭਰੋਸਾ ਸੀ, ਅਰ ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੀ ਰੋਟੀ ਖਾਧੀ, ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਲੱਤ ਚੁੱਕੀ ਹੈ’’ (ਜ਼ਬੂਰ 41:9)। ਯੂਹੰਨਾ ਨੇ ਇਸ ਆਇਤ ਨੂੰ ਯਿਸੂ ਨੂੰ ਯਹੂਦਾ ਵੱਲੋਂ ਫੜਵਾਉਣ ਵਿਚ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ (ਯੂਹੰਨਾ 13:18)।

ਆਇਤ 24. ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਇਹ ਆਖਦਿਆਂ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਤਾਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਸਲੀਬੀ ਮੌਤ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਉਹਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਯਿਸੂ ਦੀ ਮੌਤ ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਦੀ ਲਿਖਤ ਦਾ ਪੂਰਾ ਹੋਣਾ ਹੈ (ਜ਼ਬੂਰ 22:16; ਯਸਾਯਾਹ 53:3-12)। ਭਾਵੇਂ ਬੁਦਾ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਯਿਸੂ ਮਰੇਗਾ, ਪਰ ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਯਹੂਦਾ ਫੇਰ ਵੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ (ਵੇਖੋ ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 2:23; 3:13-19; 13:27-29)। ਯਹੂਦਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤ ਵਿਚ ਪਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦੋਸ਼ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਕਾਰਣ ਯਿਸੂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਲਈ ਭਲਾ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਉਹ ਨਿੱਜ ਜੰਮਦਾ।

ਆਇਤ 25. ਯਿਸੂ ਨੂੰ ਸੁਆਮੀ ('‘ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ/ਮਾਲਿਕ’’) ਆਖ ਕੇ ਬੁਲਾਉਂਦਿਆਂ ਯਹੂਦਾ ਨੇ ਉਹੀ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਜਿਹੜਾ ਬਾਕੀ ਰਸੂਲਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ '‘ਕੀ ਉਹ ਮੈਂ ਹਾਂ?’’ ਯਿਸੂ ਨੇ ਉਹ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ਤੈਂ ਆਪੇ ਆਖ ਦਿੱਤਾ (ਵੇਖੋ 26:22)। ਇਹ '‘ਹਾਂ’’ ਕਹਿਣ ਦਾ ਇਕ ਅਸਿੱਧਾ ਢੰਗ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਯਿਸੂ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਯਾਜਕ ਨੂੰ ਵੀ ਇਵੇਂ ਹੀ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ (26:64)।

ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੇ ਵਾਧੂ ਵੇਰਵੇ ਯੂਹੰਨਾ 13:23-30 ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੁਕੇ ਹੋਏ ਹੋਣ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਇਹ ਪੁੱਛਣ ਵੇਲੇ ਕਿ '‘ਹੇ ਰੱਬੀ, ਕੀ ਉਹ ਮੈਂ ਹਾਂ?’’ ਪਿਆਰਾ ਚੇਲਾ (ਯੂਹੰਨਾ) ਯਿਸੂ ਦੀ ਛਾਤੀ ਵੱਲ ਨੂੰ ਉੱਲਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ? ਯਿਸੂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, '‘ਜਿਸ ਦੇ ਲਈ ਮੈਂ ਬੁਰਕੀ ਤਰ ਕਰਾਂ ਅਤੇ ਉਹ ਨੂੰ ਦਿਆਂ।’’ ਉਸੇ ਵੇਲੇ '‘ਉਸ ਨੇ ਬੁਰਕੀ ਤਰ ਕਰ ਲਈ, ਤਾਂ ਲੈ ਕੇ ਸਮਊਨ ਇਸਕਰਿਯੋਤੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਯਹੂਦਾ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ।’’ ਸ਼ੈਤਾਨ ਯਹੂਦਾ ਵਿਚ ਸਮਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਯਿਸੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੜਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, '‘ਜੇ ਤੂੰ ਕਰਨਾ ਹੈਂ ਸੋ ਛੇਤੀ ਕਰ।’’ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਸੂਲ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਯਿਸੂ ਉਸ ਨਾਲ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਉਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਯਿਸੂ ਯਹੂਦਾ ਨੂੰ ਤਿਉਹਾਰ ਲਈ ਕੁਝ ਸਮਾਨ ਖਰੀਦਣ ਜਾਂ ਕੰਗਾਲਾਂ ਨੂੰ ਪੈਸਾ ਦੇਣ ਲਈ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਯਹੂਦਾ ਰਾਤ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਚੱਲਦੇ ਹੋਏ ਫੌਰਨ ਚਲਿਆ ਗਿਆ।

ਪ੍ਰਭੂਭੋਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ (26:26-29)

²⁶ਜਦ ਉਹ ਖਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤਦ ਯਿਸੂ ਨੇ ਰੋਟੀ ਲਈ ਅਤੇ ਬਰਕਤ ਦੇ ਕੇ ਤੋੜੀ ਅਰ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਆਖਿਆ, ਲਓ ਖਾਓ, ਇਹ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਹੈ। ²⁷ਫੇਰ ਉਹ ਨੇ ਪਿਆਲਾ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ੁਕਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਆਖਿਆ, ‘ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਪੀਓ।’ ²⁸ਕਿਉਂ ਜੋ ਨੇਮ ਦਾ ਇਹ ਮੇਰਾ ਉਹ ਲਹੂ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮਾਫ਼ੀ ਲਈ ਵਹਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ²⁹ਅਤੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਏਦੋਂ ਅੱਗੇ ਮੈਂ ਇਸ ਅੰਗੂਰ ਦੇ ਰਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਾ ਪੀਵਾਂਗਾ ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੀਕਰ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਉਹ ਨਵਾਂ ਨਾ ਪੀਵਾਂ।’

ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨਾਲ ਪਸਾਹ ਦੇ ਭੋਜ ਦੌਰਾਨ ਯਿਸੂ ਨੇ ਇਕ ਯਾਦਗਾਰ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਚੇਲੇ ਅੱਜ ਤਕ ਹਰ ਹਫ਼ਤੇ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ‘ਰੋਟੀ ਤੋੜਨਾ’ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 2:42; ਵੇਖੋ 20:7, 11), ‘ਸਾਂਝ’ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 10:16; KJV), ‘ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮੇਜ਼’ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 10:21), ਅਤੇ ‘ਪ੍ਰਭੂ ਭੋਜ’ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 11:20) ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਯਾਦਗਾਰੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਇਕ ਹੋਰ ਨਾਂ ‘ਯੂਖਰਿਸਤ’ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਬਦਲਵਾਂ ਰੂਪ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ‘ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਕਰਨਾ’ (*eucharistia*)^੧ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਕਿਰਿਆ ਸ਼ਬਦ (*eucharisteo*) ਜਿਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ‘ਸ਼ੁਕਰ ਹੋਵੇ’ ਹੈ, ਯਾਦਗਾਰੀ ਦੇ ਸੰਸਥਾਨ ਦੇ ਚਾਰਾਂ ਵਿਰਤਾਂਤਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ (26:27; ਮਰਕੁਸ 14:23; ਲੂਕਾ 22:19; 1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 11:24)।

ਆਇਤ 26. ਯਿਸੂ ਨੇ ਘਰਾਣੇ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਜਿਹੜਾ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਸਾਹ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿਚ ਦੱਸਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਪਸਾਹ ਦੇ ਭੋਜ ਵਿਚ ਦੋ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਅਰਥ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਪਹਿਲਾਂ, ਯਿਸੂ ਨੇ ਰੋਟੀ ਲਈ ਅਤੇ ਬਰਕਤ ਦੇ ਕੇ ਤੋੜੀ ਅਰ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਆਖਿਆ, ‘ਲਓ ਖਾਓ, ਇਹ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਹੈ।’ ਇਹ ਰੋਟੀ ਪਸਾਹ ਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪਤੀਰੀ ਜਾਂ ਅਖਮੀਰੀ ਸੀ (ਕੁਚ 12:8)। ਰੋਟੀ ਲਈ ਯਹੂਦੀ ਲੋਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਰਕਤ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ‘ਮੁਬਾਰਕ ਹੈਂ ਤੂੰ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਡੇ ਪਰਮੇਸੁਰ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਜਿਹੜਾ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚੋਂ ਰੋਟੀ ਕੱਢਦਾ ਹੈ’ (14:19 ਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵੇਖੋ)।

ਉਸ ਦੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਕਿ ‘ਇਹ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਹੈ,’ ਸਾਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਵਕਤ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਸੀ, ਸੋ ਉਸ ਦੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਰੋਟੀ ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਬਣ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਰੋਟੀ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਆਖਿਆ, ‘ਇਹ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਹੈ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਬਦਲੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਯਾਦਗਾਰੀ ਲਈ ਇਹ ਕਰਿਆ ਕਰੋ’ (ਲੂਕਾ 22:19)। ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਹੀ ਗੱਲ ਯਾਦ ਦੁਆਈ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 11:24)।

ਆਇਤ 27. ਫੇਰ ਉਹ ਨੇ ਪਿਆਲਾ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ੁਕਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਆਖਿਆ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਪੀਓ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਯਿਸੂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਪਿਆਲੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਪਿਆਲਾ ‘ਪਿਆਲਾ’ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਉਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਾਹਿਤਕ ਤਕਨੀਕੀ ਸ਼ਬਦ-ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਇਕ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ।

ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਯਿਸੂ ਨੇ ‘ਭੋਜਨ ਖਾਣ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਪਿਆਲਾ ਭੀ ਲਿਆ’ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ

11:25), ਉਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸੇਵਾ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਤੀਜਾ ਪਿਆਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ (26:20 ਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵੇਖੋ)। ਮੇਰਵਿਨ ਆਰ. ਵਿਲਸਨ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ‘‘ਰੱਬੀਆਂ ਦੀ ਰੀਤ ਵਿਚ ਕੂਚ 6:6 ਵਿਚਲੇ ਛੁਟਕਾਰੇ ਦੇ ਚਾਰਾਂ ਵਾਅਦਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤੀਜੇ ਵਾਅਦੇ ‘ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਛੁਡਾਵਾਂਗਾ’ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ‘ਛੁਟਕਾਰੇ ਦਾ ਪਿਆਲਾ’ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।’’⁹ ਲੂਕਾ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਯਿਸੂ ਨੇ ਰੋਟੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਵੀ ਪਿਆਲਾ ਪਿਆ। ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਖ਼ਾਸ ਅਰਥ ਸਿਰਫ਼ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਪਿਆਲੇ ਨੂੰ ਹੀ ਦਿੱਤਾ (ਲੂਕਾ 22:17-20)।¹⁰ ਪੌਲਸ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ‘‘ਬਰਕਤ ਦਾ ਪਿਆਲਾ’’ ਆਖਿਆ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 10:16)।

ਆਇਤ 28. ਫਿਰ ਯਿਸੂ ਨੇ ਪਿਆਲੇ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਸਮਝਾਇਆ: ‘‘ਕਿਉਂ ਜੋ ਨੇਮ ਦਾ ਇਹ ਮੇਰਾ ਉਹ ਲਹੂ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮਾਫ਼ੀ ਲਈ ਵਹਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।’’ ਫੇਰ, ਇਹ ਉਸ ਦਾ ਸਚਮੁਚ ਦਾ ਲਹੂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਲਹੂ ਅਜੇ ‘‘ਵਹਾਇਆ’’ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਿਆਲਾ ਉਸ ਦੇ ਲਹੂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਪਿਆਲੇ ਵਿਚ ਪਈ ਚੀਜ਼ ਉਸ ਲਹੂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਗੁਲਗੁਥਾ ਵਿਚ ਵਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸੀ।

ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਹੱਥਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ‘‘ਨੇਮ’’ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ‘‘ਨਵਾਂ’’ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।¹¹ ਇਸ ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਦੀ ਨਬੂਵਤ ਇਸ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਤੋਂ ਕਈ ਸੌ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਯਿਰਮਿਯਾਹ ਨਬੀ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ (ਯਿਰਮਿਯਾਹ 31:31-34)। ਇਬਰਾਨੀਆਂ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਇਹ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿ ਖ਼ੁਦਾ ਨੇ ਮਸੀਹ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਇਕ ਨਵਾਂ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਨੇਮ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੈ ਯਿਰਮਿਯਾਹ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ (ਇਬਰਾਨੀਆਂ 8:6-13)।

ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਵਾਂਗ ਹੀ ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਹੋਣ ਲਈ ਵੀ ਲਹੂ (ਨੇਮ ਦਾ ਲਹੂ) ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਇਬਰਾਨੀਆਂ 9:15-22 ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਬਾਰੇ ਦਸਦਾ ਹੈ। ਮੂਸਾ ਨੇ ਜਦੋਂ ਇਸਰਾਏਲੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਲਈ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਵਹਿੜਕਿਆਂ ਦਾ ਲਹੂ ਲੈ ਕੇ ਨੇਮ ਦੀ ਪੁਸ਼ਤਕ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਉੱਤੇ ਛਿੜਕਿਆ ਸੀ (ਵੇਖੋ ਕੂਚ 24:5-8)। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣਾ ਹੀ ਲਹੂ ਦੇ ਕੇ ਯਿਸੂ ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਦੇ ਵਿਚੋਲੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਵਸੀਅਤ ਅਤੇ ਨੇਮ ਵਾਂਗ ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਮਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਨਵਾਂ ਅਹਿਦਨਾਮਾ ਲਾਗੂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮਾਫ਼ੀ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲਹੂ ਦਾ ਵਹਿਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ।

ਜਦ ਯਿਸੂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਸਦਾ ਲਹੂ ‘‘ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੀ ਖ਼ਾਤਿਰ’’ ਵਹਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਯਸਾਯਾਹ 53 ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੀ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਮਸ਼ਹੂਰ ਨਬੂਵਤ ਵਿਚ ਦੂਖੀ ਦਾਸ ਨੇ ‘‘ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਮੌਤ ਲਈ ਡੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ’’ ਅਤੇ ‘‘ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੇ ਪਾਪ ਚੁੱਕੇ’’ (ਯਸਾਯਾਹ 53:12)। ਯਿਸੂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ ਲਈ ਸੀ। ਇੱਥੇ ‘‘ਬਹੁਤਿਆਂ’’ ਤੋਂ ਭਾਵ ‘‘ਇੰਜੀਲ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਭ ਲੋਕ’’ ਹੈ (20:28 ਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵੇਖੋ)।

ਆਇਤ 29. ਯਿਸੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ‘‘ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਏਦੋਂ ਅੱਗੇ ਮੈਂ ਇਸ ਅੰਗੂਰ ਦੇ ਰਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਾ ਪੀਵਾਂਗਾ ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੀਕਰ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਉਹ ਨਵਾਂ ਨਾ ਪੀਵਾਂ।’’ ‘‘ਅੰਗੂਰ ਦੇ ਰਸ’’ (*genematos tes ampelou*) ਵਾਕਅੰਸ਼ ਜਿਹੜਾ ਮਰਕੁਸ 14:25 ਅਤੇ ਲੂਕਾ 22:18 ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਯਹੂਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਗੂਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਹੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਖ਼ਾਸ ਦੁਆ ਸੀ ‘‘ਮੁਬਾਰਕ ਹੈ ਤੂੰ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਡੇ ਪਰਮੇਸੁਰ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਅੰਗੂਰ ਦਾ ਰਸ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ।’’¹³ ਸ਼ਾਇਦ ਯਿਸੂ ਨੇ ਆਇਤ 27 ਵਿਚ ਪਿਆਲੇ ਲਈ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ।

‘‘ਅੰਗੂਰ ਦੇ ਰਸ’’ ਵਾਕਅੰਸ਼ ਦੇ ਮਤਲਬ ਉੱਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋਈ ਹੈ। ਜੈਕ ਪੀ. ਲੂਈਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ, ‘‘ ‘ਅੰਗੂਰ ਦੇ ਰਸ’ ... ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਸਦਾ ਕਿ ਇਹ ਮੈਂ ਸੀ ਜਾਂ ਅੰਗੂਰ ਦਾ ਰਸ, ਪਰ ਫ਼ਲਸਤੀਨ ਵਿਚ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਅੰਗੂਰ ਪੱਕੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਕੋਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਮੁਮਕਿਨ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਸੰਤ ਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਪਸਾਰ ਲਈ ਅੰਗੂਰ ਦਾ ਤਾਜ਼ਾ ਰਸ ਮੌਜੂਦ ਹੋਵੇ।’’¹⁴

ਪਰ ਯਹੂਦੀ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਮੈਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਪਤਲਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਰੱਬੀ ਮੁਤਾਬਿਕ, ‘‘ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਤੇ ਬਰਕਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।’’ ਹੋਰ ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੇ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਰਕਤ ਪਤਲਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ।¹⁵ ਮਿਸ਼ਨਾਹ ਵਿਚ ਪਸਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਵਿਚ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਦਾ ਹਰ ਪਿਆਲਾ ‘‘ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ’’ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।¹⁶ ਜੇ ਬੇਸ਼ੱਕ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਹੀ ਮਿਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਟਾਲਮੁਡ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਪਸਾਰ ਦੀ ਮੈਅ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਹਿੱਸੇ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਮੈਂ ਵਰਤ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਿਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।¹⁷ ਆਰੰਭਿਕ ਮਸੀਹੀ ਲੋਕ ਮੈਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਪਤਲਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਕਈ ਲੇਖਕ ਪ੍ਰਭੂ ਭੋਜ ਮਨਾਏ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।¹⁸

ਆਇਤ 29 ਵਿਚ ‘‘ਅੰਗੂਰ ਦੇ ਰਸ’’ ਪੂਰੇ ਖਾਣੇ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਇਕ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਅਲੰਕਾਰ ਦੀ ਇਕ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ। ਯਿਸੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਭੋਜ ਉਦੋਂ ਤਕ ਨਹੀਂ ਮਨਾਉਣਾ ਸੀ ਜਦ ਤਕ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ‘‘[ਆਪਣੇ] ਪਿਤਾ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ’’ ਨਾ ਲੈ ਲੈਂਦਾ।

ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ, ਰਾਜ (ਕਲੀਸੀਆ) ਪੈਂਟੀਕਾਸਟ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਇਆ ਸੀ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 2), ਇਸ ਕਰਕੇ ਯਿਸੂ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵਾਅਦਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਯਾਦਗਾਰੀ ਭੋਜ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਕਰਨੀ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਅਦਿਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋਵੇ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਿਨ ਕਲੀਸੀਆ ਜਦੋਂ ਇਕੱਠੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਭੋਜ ਦੀ ਮੇਜ਼ਬਾਨੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਦੂਜਾ, ਯਿਸੂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਸੁਰਗੀ ਰਾਜ ਵਿਚ ਮਸੀਹ ਨਾਲ ਚੇਲਿਆਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਆਇਤਾਂ ਮਸੀਹ ਦੀ ਦਾਅਵਤ ਦੀ ਗੱਲ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਲੱਗਦੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ (8: 11; ਲੂਕਾ 13:29; 14: 15; 22: 16, 17, 29, 30; ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਪੋਥੀ 19:9)। ‘‘ਉਸ’’ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੁਆਉਂਦਾ ਇਕ ਆਮ ਇਜ਼ਹਾਰ ਹੈ (24:36; ਲੂਕਾ 21:34; 2 ਥੱਸਲੁਨੀਕੀਆਂ 1: 10; 2 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 1: 18; 4:8)।

ਲੂਈਸ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤਰਜੀਹ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਸੁਰਗੀ ਦਾਅਵਤ ਵੱਲ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ [ਯਿਸੂ ਦੀ ਗੱਲ] ਦਾਅਵਤ ਨੂੰ ਸਬਦੀ ਅਰਥ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ; ਬਲਕਿ ਸਹੀ ਮਾਇਨਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਂਝ ਦੇ ਪਰਥ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਇਕੱਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ‘‘ਜਦੋਂ ਤਕ ਉਹ ਨਾ ਆਵੇ’’ ਭਾਗ ਲੈਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 11:26)। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੈ।¹⁹

ਯਿਸੂ ਨੇ ਜਦ ਪ੍ਰਭੂ ਭੋਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਰਸੂਲਾਂ ਲਈ ਇਹ ਸਮਝ ਸਕਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਕਹਿ ਅਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ। ਜੀ ਉੱਠਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਯਿਸੂ

ਦੇ ਹੋਰ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਹੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆਉਣ ਲੱਗਾ ਸੀ (ਵੇਖੋ ਲੂਕਾ 24: 44-47)। ਕਲੀਸੀਆ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੇ ਆਤਮਾ ਨਾਲ ਭਰੇ ਰਸੂਲਾਂ ਤੇ ਯਿਸੂ ਵਿਚ ਇਮਾਨ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਯਿਸੂ ਵਿਚ ਬਪਤਿਸਮਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਭੋਜ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਮਝਾਇਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਨਵੇਂ ਮਸੀਹੀ ‘‘ਲਗਾਤਾਰ ਰਸੂਲਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਅਤੇ ਰੋਟੀ ਤੋੜਨ ਅਰ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਰਹੇ’’ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 2:42)। ਇੰਜੀਲ ਦਾ ਮੱਤੀ ਦਾ ਵਿਰਤਾਂਤ ਲਿਖਣ ਵੇਲੇ ਤਕ ਪ੍ਰਭੂ ਭੋਜ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਾਇਮ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਮੂਲ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਯਾਦਗਾਰ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਰਾਤ ਰਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਝ ਹੋਵੇਗੀ।²⁰

~~~ ਸਬਕ ~~~

ਪਸਾਹ (26:17-19)

ਪਸਾਹ ਦਾ ਆਰੰਭ ਉਸ ਰਾਤ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਖੁਦਾ ਨੇ ਮਿਸਰ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਪਹਿਲੋਂਿਆਂ ਉੱਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਸੀ (ਕੁਚ 11:4, 5; 12:12, 13, 23-29)। ਖੁਦਾ ਨੇ ਇਸਰਾਏਲੀਆਂ ਨਾਲ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਉਸ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਰੇਗਾ। ਉਸ ਨੇ ਮੂਸਾ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਹਰ ਖਾਨਦਾਨ ਜਾਂ ਟੱਬਰ ਲਈ ਇਕ, ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਦਿਨ ਬੇਦੋਸ਼ ਇਕ ਸਾਲ ਦਾ ਲੇਲਾ ਚੁਣਨ ਲਈ ਆਖਿਆ (ਕੁਚ 11:7)। ਹਰ ਟੱਬਰ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਚੌਦਵੇਂ ਦਿਨ ਆਪਣਾ ਲੇਲਾ ਰੱਖਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ ਵੇਲੇ ਆ ਕੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅੱਗ ਵਿਚ ਭੁੰਨ ਕੇ ਮਾਸ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਅਖਮੀਰੀ ਰੋਟੀ ਅਤੇ ਕੱਤੀ ਭਾਜੀ ਨਾਲ ਖਾਣਾ ਸੀ (ਕੁਚ 12:3-5)। ਇਹ ਦਿਨ ਇਸਰਾਏਲ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਯਾਦਗਾਰੀ ਪਲ ਬਣ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਲੈਂਡਰ ਤਕ ਇਸ ਯਾਦਗਾਰੀ ਘਟਨਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਬਦਲ ਗਿਆ। ਉਹ ਮਹੀਨਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਹੀਲੀ ਵਾਰ ਪਸਾਹ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਾਲ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮਹੀਨਾ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ (ਕੁਚ 12:6, 8)। ਇਹ ਦਿਨ ਇਸਰਾਏਲ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਯਾਦਗਾਰੀ ਦਿਨ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਯਾਦਗਾਰੀ ਦਿਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਲੈਂਡਰ ਵਿਚ ਬਦਲਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਮਹੀਨਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਪਸਾਹ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਾਲ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮਹੀਨਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ (ਕੁਚ 12:2), ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਬੁਲ ਦੇ ਨਾਂਅ ਨਿਸਾਨ (ਅਸਤਰ 3:7; ਨਹਮਯਾਹ 2:1) ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕਨਾਨੀ ਨਾਂਅ ਅਬੀਬ (ਕੁਚ 13:4) ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਇਸਰਾਏਲੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਭੋਜ ਦੇ ਮਨਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਢੰਗ ਦੀਆਂ ਸਖ਼ਤ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਪਸਕਲ ਦਾ ਲੇਲਾ ਅੱਗ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭੁੱਜਿਆ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ; ਇਹ ਕੱਚਾ ਜਾਂ ਉਬਾਲ ਕੇ ਨਹੀਂ ਖਾਧਾ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਉਸੇ ਰਾਤ ਪੂਰਾ ਲੇਲਾ ਮੁਕਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਬਚੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸਾੜ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ (ਕੁਚ 12:9, 10)। ਪ੍ਰਤੀ ਘਰ ਇਕ ਲੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਦੋ ਛੋਟੇ ਪਰਿਵਾਰ ਇਕ ਲੇਲਾ ਆਪੋ ਵਿਚ ਵੰਡ ਸਕਦੇ ਸਨ (ਕੁਚ 12:4)। ਖਾਣ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਪੂਰੇ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਣਨਾ, ਪੈਰੀਂ ਜੁੱਤੀ ਪਾਉਣਾ, ਸਫ਼ਰ ਲਈ ਜਾਣ ਨੂੰ ਇਕਦਮ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ (ਕੁਚ 12:11)। ਪਸ਼ੂ ਦਾ ਲਹੂ ਉਸ ਘਰ ਦੇ ਬੁਹਿਆਂ ਤੇ ਸੇਰੂਆਂ ਉੱਤੇ ਲਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ਖਾ ਰਹੇ ਹੋਣ (ਕੁਚ 12:7)।

ਖੁਦਾ ਨੇ ਉਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ‘‘ਪਸਾਹ’’ ਦਾ ਨਾਂਅ ਦਿੱਤਾ (ਕੁਚ 12:11), ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਘਰਾਂ ਦੇ ਉੱਤੋਂ ਦੀ ਲੰਘ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਲਹੂ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੂਸਾ ਨੇ ਇਸਰਾਏਲ ਦੇ

ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਿਆਂ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਦਾ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਰ ਪੀੜ੍ਹੀ ਮਨਾਉਣਾ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਵਾਅਦੇ ਦੀ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਸਮਝਾਉਣਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ (ਕੁਚ 12:24-27)।

ਮਸੀਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਸਾਹ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੌਲਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, “ਪੁਰਾਣੇ ਖਮੀਰ ਨੂੰ ਕੱਢ ਸੁੱਟੋ ਭਈ ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਪਤੀਰੇ ਹੋਏ ਹੋ ਤਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਸੱਜਰੀ ਤੌਣ ਬਣੋ ਕਿਉਂ ਜੋ ਸਾਡਾ ਪਸਾਹ ਦਾ ਲੇਲਾ ਅਰਥਾਤ ਮਸੀਹ ਬਲੀਦਾਨ ਹੋਇਆ” (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 5:7)। ਪੌਲਸ ਮਸੀਹ ਦੀ ਮੌਤ ਨੂੰ ਪਸਾਹ ਵਿਚ ਪਸਕਲ ਦੇ ਲੇਲੇ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਲੇਲਾ ਯਹੂਦੀਆਂ ਲਈ ਮਿਸਰ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਵਿੱਚੋਂ ਛੁੱਟਣ ਅਤੇ ਖੁਦਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੋਦ ਲਏ ਜਾਣ ਦੇ ਜਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵਿਖਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਪਾਪਾਂ ਲਈ ਮਸੀਹ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਬਾਰੇ ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਦਿਆਂ ਪੌਲਸ ਨੇ ਸਭ ਮਸੀਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੁਦਾ ਵੱਲੋਂ ਸਾਡੇ ਛੁਟਕਾਰੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਖਾਸ ਲੋਕਾਂ ਭਾਵ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕਲੀਸੀਆ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਗੋਦ ਲੈਣ ਨੂੰ ਯਾਦ ਦੁਆਇਆ। ਜਿਵੇਂ ਇਸਰਾਏਲੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕੱਢਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਵਾਅਦੇ ਦੀ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਕਲੰਕ ਲਾ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਸੀਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਪ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਹਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਮਸੀਹ ਵਿਚ ਸਾਡੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਬਣਦਾ ਹੋਵੇ, ਕੱਢਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ (ਕੁਲੁੱਸੀਆਂ 3:1-11)।

ਯਹੂਦਾ ਕਿਸ ਗੱਲੋਂ ਖੁੰਝਿਆ (26:20-25)

ਯਹੂਦਾ ਪਸਾਹ ਦੇ ਭੋਜ ਦੇ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿੱਕਲ ਗਿਆ (ਯੂਹੰਨਾ 13:30)। ਅਤੇ ਉਹ ਕਈ ਸਾਰਥਕ ਅਨੁਭਵਾਂ ਤੋਂ ਖੁੰਝ ਗਿਆ। ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਭੋਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਵੇਲੇ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਪਾਪ ਲਈ ਮਸੀਹ ਦੀ ਆਖਰੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਦੁਆਉਂਦਾ ਹੈ (26:26-29)। ਉਸ ਨੇ ਯੂਹੰਨਾ 14:1-21 ਵਿਚ ਹੋਰਨਾਂ ਰਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਕਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀਆਂ ਦਲੇਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਰਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਣ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਯਾਦ ਦੁਆਉਣ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਸਚਿਆਈ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਲਈ ਪਵਿੱਤਰ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਜਾਣ ਦੇ ਯਿਸੂ ਦੇ ਵਾਅਦੇ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ (ਯੂਹੰਨਾ 14:23-27; 15:26, 27; 16:13-15)। ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਵਿਚ ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਵਿਖਾਉਂਦਿਆਂ ਦਾਖ ਅਤੇ ਟਹਿਣੀਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਉੱਥੇ ਨਹੀਂ ਸੀ (ਯੂਹੰਨਾ 15:1-17)। ਉਹ ਚੇਲਿਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਤੋਂ ਵੀ ਖੁੰਝ ਗਿਆ ਜਿਹੜੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਏਕਤਾ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਵਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ (ਯੂਹੰਨਾ 17:1-26)।

ਪ੍ਰਭੂ ਭੋਜ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣਾ (26:26-29)

ਅੱਜ ਕਈ ਧਾਰਮਿਕ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਭੋਜ ਨੂੰ ਹਫਤੇ ਦੇ ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਦਿਨਾਂ ਅਤੇ ਵਿਆਹਾਂ, ਜਨਮਦਿਨਾਂ, ਜਨਮਾਂ ਅਤੇ ਬਪਤਿਸਮਿਆਂ ਵਰਗੇ ਖਾਸ ਮੌਕਿਆਂ ਤੇ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਹਮਾਇਤ ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚੋਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਹਰ ਹਫਤੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਕਫੇ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਿਨ ਪ੍ਰਭੂ ਭੋਜ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਵਚਨ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕੋਈ ਇਖਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਮੁੱਢਲੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵੇਰਵਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਭੋਜ ਦੇ ਸਿਰਫ ਐਤਵਾਰ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਲਏ ਜਾਣ

ਦੀ ਗੱਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਲੂਕਾ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤ੍ਰੋਆਸ ਦੇ ਮਸੀਹੀ ਲੋਕ ‘‘ਹਫਤੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ... ਰੋਟੀ ਤੋੜਨ ਲਈ ਇਕੱਠੇ’’ ਹੁੰਦੇ ਸਨ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 20:7)। ਕੁਰਿੰਥੁਸ ਦੇ ਮਸੀਹੀ ਵੀ ਇਵੇਂ ਹੀ ਕਰਦੇ ਸਨ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 11:20, 21, 33; 16:2)। ਮੁੱਢਲੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਸਦੀਆਂ ਤਕ ਕਲੀਸੀਆ ਇਵੇਂ ਵੀ ਕਰਦੀ ਰਹੀ।¹ ਮਸੀਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਭੋਜ ਐਤਵਾਰ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਕਿਉਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਐਤਵਾਰ ਜੋ ਕਿ ਹਫਤੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਹੈ, ਉਹੀ ਦਿਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦਿਨ ਯਿਸੂ ਮੁਰਦਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜੀ ਉੱਠਿਆ ਸੀ (28:1-7; ਲੂਕਾ 24:1-7)।² ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਜੀ ਉੱਠਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਗੱਲ ਐਤਵਾਰ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਹੋਈ।³ ਐਤਵਾਰ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਯਿਸੂ ਨੂੰ ਸੁਰਗ ਵਿਚ ਉੱਪਰ ਉਠਾ ਲਿਆ ਗਿਆ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 1:3, 9)। ਉਸ ਦਿਨ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕਲੀਸੀਆ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 2:1), ਕਿਉਂ ਜੋ ਪੈਂਟੀਕਾਸਟ ਵਾਲਾ ਦਿਨ ਹਫਤੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ (ਲੇਵੀਆਂ ਦੀ ਪੋਥੀ 23:15-21)। ਇਸ ਨਾਲ ਹਫਤੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਿਨ ਨੂੰ ਸੱਦਣ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਭੋਜ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਿਨ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਵਜ੍ਹਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭੂ ਭੋਜ ਵਿਚ ਪੰਜ ਖਾਸ ਨਜ਼ਰੀਏ ਮਿਲਦੇ ਹਨ (26:26-29)

1. ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਲਈ ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 11:23-25);
2. ਯਾਦਗਾਰੀ ਲਈ ਪਿੱਛੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 11:24, 25);
3. ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਬਾਹਰ ਵੱਲ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 11:26);
4. ਉਮੀਦ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 11:26);
5. ਆਪਣੀ ਜਾਚ ਲਈ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 11:27, 28)।

ਟਿੱਪਣੀਆਂ

¹ਜੋਸੇਫਸ ਵਾਰਜ਼ 6.9.3; ਵੇਖੋ ਮਿਸ਼ਨਾਰ ਪੇਸਾਹਿਮ 5.1. ²ਮਿਸ਼ਨਾਰ ਪੇਸਾਹਿਮ 5.5-10; 7:1, 2. ³ਯੂਹੰਨਾ 13 ਵਿਚਲੇ ਭੋਜ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਪਸਾਹ ਦੇ ਉਸ ਭੋਜ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਯਿਸੂ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਭੋਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੰਜੀਲ ਦੇ ਸਹਿਦਾਰਸੀ ਵਿਰਤਾਂਤਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ)। ਯੂਹੰਨਾ 18:28 ਵਿਚ ਯਹੂਦੀ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ‘‘ਪਸਾਹ ਦਾ ਭੋਜਨ ਖਾ ਸਕਣ’’ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੇ ਭੋਜ ਲਈ ਭਾਵ ਪਸਾਹ ਲਈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਪਤੀਰੀ ਰੋਟੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਦ ਗੋਸਪਲ ਅਕਾਰਡਿੰਗ ਨੂੰ ਜੌਨ, ਦ ਲਿਵਿੰਗ ਵਰਡ ਕਮੈਂਟਰੀ (ਆਸਟਿਨ, ਟੈਕਸਸ: ਸਵੀਟ ਪਬਲੀਸਿੰਗ ਕੰ., 1977), 42-44 ਵਿਚ ਇਕ ਦਿੱਕਤ ਦੀ ਫ੍ਰੈਂਕ ਪੈਕ ਦੀ ਚਰਚਾ ਵੇਖੋ। ਯੂਹੰਨਾ 19:14, 31, 42 ‘‘ਤਿਆਰੀ ਦਾ ਦਿਨ’’ ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ ਵੱਲ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਦ ਯਿਸੂ ਦੀ ਪੇਸ਼ੀ ਸੱਬਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ (ਜੋ ਪਸਾਹ ਵਾਲੇ ਹਫਤੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਸੀ) ਪਿਲਾਤੁਸ ਅੱਗੇ ਹੋਈ। ⁴ਵੇਖੋ ਮਿਸ਼ਨਾਰ ਪੇਸਾਹਿਮ 10.1-9; ਜੌਨ ਲਾਈਟਫੁਟ, ਏ ਕਮੈਂਟਰੀ ਆਨ ਦ ਨਿਊ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ ਫ੍ਰਾਮ ਦ ਟਾਲਮੁਡ ਐਂਡ ਹੇਬ੍ਰੇਆ: ਮੈਥਿਊ-1 ਕੋਰਿੰਥੀਅੰਜ਼, ਜਿਲਦ 2, ਮੈਥਿਊ-ਮਾਰਕ (ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈੱਸ, 1859; ਰੀਪ੍ਰਿੰਟ, ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸਿਗਨ: ਬੇਕਰ, 1979), 346-49. ⁵ਕੌੜੀ ਭਾਜੀ ਮਿਸਰ ਵਿਚ ਇਸਰਾਏਲੀਆਂ ਦੇ ਕੌੜੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਸੀ। ਪਤੀਰੀ ਰੋਟੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਫੁਰਤੀ ਦੀ ਯਾਦ ਦੁਆਉਂਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਖੁਦਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਸਰ ਵਿੱਚੋਂ

ਛੁਡਾਇਆ ਸੀ (ਮਿਸ਼ਨਾਹ ਪੋਸਾਹਿਮ 10.5.)।⁶ ਇਹ ਹੈਕਲ ਵਿਚ ਕੁਰਬਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਲੇਲਾ ਸੀ। ਇਹ ਮੂਲ ਪਸਾਹ ਨੂੰ ਯਾਦ ਦੁਆਉਂਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਸਰਾਏਲ ਦੇ ਪਲੋਨਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। (ਉਹੀ)।⁷ ਯੂਹੰਨਾ 13:26 ਵਿਚ ‘‘ਬੁਰਕੀ’’ ਲਈ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ (*psomion*) ਤੋਂ ਭਾਵ ਲੇਲੇ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਬਹੁਤੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰੋਟੀ ਦੀ ਬੁਰਕੀ ਦੀ ਹੈ (ਵੇਖੋ NIV; NRSV; NJB; NEB; JNT)। ਇਹ ਜਬੂਰ 41:9 ਵਿੱਚੋਂ ਯੂਹੰਨਾ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਨੇ ‘‘ਰੋਟੀ’’ (*artos*) ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ (ਯੂਹੰਨਾ 13:18)।⁸ ਪ੍ਰਭੂ ਭੋਜ ਲਈ ‘‘ਯੂਖਰਿਸਤ’’ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੂਜੀ ਸਦੀ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗਈ (ਇਗਨੇਸ਼ੀਅਸ ਫਿਲਾਡੈਲਫੀਅੰਜ਼ 4.1; ਸਮਿਰਨੀਅੰਜ਼ 6.2; 8.1; ਡਿਡੇਕ 9.1, 5.)⁹ ਦਾ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਸਟੈਂਡਰਡ ਬਾਈਬਲ ਇੰਸਾਈਕਲੋਪੀਡੀਆ, ਸੋਧਿਆ ਅੰਕ, ਸੰਪਾ. ਜਿਉਫਰੀ ਡਬਲਯੂ. ਬ੍ਰੈਮਿਲੇ (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸਿਗਨ: ਵਿਲੀਅਮ ਬੀ. ਈਰਡਮੈਂਸ ਪਬਲੀਸ਼ਿੰਗ ਕੰ., 1986), 3:678 ਵਿਚ ਮੋਰਵਿਨ ਆਰ. ਵਿਲਸਨ, ‘‘ਪਾਸਓਵਰ’’¹⁰ ਲੂਕਾ 22:17-20 ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੋੜੇ ਦੇ ਵਚਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਲਈ ਵੇਖੋ ਬਹੂਸ ਐਮ. ਮੈਜ਼ਗਰ, ਏ ਟੈਕਸਚੂਅਲ ਕਮੈਂਟਰੀ ਆਨ ਦ ਗ੍ਰੀਕ ਨਿਊ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ, ਜਿਲਦ 2ਜੀ (ਸਟੋਟਗਰਟ: ਜਰਮਨ ਬਾਈਬਲ ਸੋਸਾਇਟੀ, 1994), 148-50.

¹¹ਉਹੀ, 54. ਲੂਕਾ 22:20 ਦੇ ਪਾਠ ਵਿਚ ਕੋਈ ਝਗੜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।¹² ਲੂਕਾ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿਆਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਕਹਿਣ (ਭਾਵੇਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਫਰਕ ਨਾਲ) ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ (ਲੂਕਾ 22:17, 18)।¹³ ਮਿਸ਼ਨਾਹ ਬੇਰਾਕੋਥ 6.1. ¹⁴ਜੈਕ ਪੀ. ਲੂਈਸ, ਦ ਗੌਸਪਲ ਅਕਾਰਡਿੰਗ ਟੂ ਮੈਥਿਊ, ਭਾਗ 2, ਦ ਲਿਵਿੰਗ ਵਰਡ ਕਮੈਂਟਰੀ (ਆਸਟਿਨ, ਟੈਕਸਸ: ਸਵੀਟ ਪਬਲੀਸ਼ਿੰਗ ਕੰ., 1976), 147. ¹⁵ਮਿਸ਼ਨਾਹ ਬੇਰਾਕੋਥ 7.5. ¹⁶ਮਿਸ਼ਨਾਹ ਪੋਸਾਹਿਮ 10.2, 4, 7. ¹⁷ਟਾਲਮੁਡ ਪੋਸਾਹਿਮ 108ਬੀ। ¹⁸ਜਸਟਿਨ ਮਾਰਟਿਰ 1.67; ਕਲੇਮੈਂਟ ਆਫ ਅਲਗਜ਼ੈਂਡ੍ਰੀਆ ਇੰਸਟ੍ਰਕਟਰ 2.2; ਸਾਇਪਰੀਅਨ ਐਪੀਸਟਲਜ਼ 62.2. ¹⁹ਲੂਈਸ, 148. ²⁰ਰੋਨਲਡ ਏ. ਹੈਗਨਰ, ਮੈਥਿਊ 14-28, ਵਰਡ ਬਿਬਲੀਕਲ ਕਮੈਂਟਰੀ, ਜਿਲਦ 33ਬੀ (ਡਲਾਸ: ਵਰਡ ਬੁਕਸ, 1995), 775.

²¹ ਡਿਡੇਕ 14.1; ਜਸਟਿਨ ਮਾਰਟਿਰ ਅਪੋਲੋਜੀ 1.67; ਯੂਸਬਿਯੂਸ ਇਕਲੇਸੀਏਸਟੀਕਲ ਹਿਸਟਰੀ 3.27. ²² ਕਈ ਮੁੱਢਲੇ ਮਸੀਹੀ ਲੇਖਕ ਯਿਸੂ ਦੇ ਜੀ ਉੱਠਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਬੰਦਗੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। (ਬਰਨਾਥਾਸ 15.8, 9; ਇਗਨੇਸ਼ੀਅਸ ਮੈਗਨੀਸੀਅੰਜ਼ 9; ਜਸਟਿਨ ਮਾਰਟਿਰ ਅਪੋਲੋਜੀ 1.67; ਯੂਸਬਿਯੂਸ ਇਕਲੇਸੀਏਸਟੀਕਲ ਹਿਸਟਰੀ 3.27.) ²³ ਡੇਵਿਡ ਐਲ. ਰੋਪਰ, ਐਕਟਸ 1-14, ਟਰੁੱਥ ਫਾਰ ਟੁਡੇ ਕਮੈਂਟਰੀ (ਸਰਜੀ, ਆਰਕੈਂਸਾ: ਰਿਸੋਰਸ ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ, 2001), 25.